

7.9

TORSDAGSSERIEN 1

Musikhuset kl. 19.00

Hannu Lintu, dirigent
Violeta Urmana, sopran
Mikhail Petrenko, bas

Sergej Prokofjev: Romeo och Julia, svit för orkester 38 min

1. *Montague och Capulet*
2. *Den unga Julia*
3. *Menuett*
4. *Balkongscenen*
5. *Tybalts död*
6. *Fader Lorenzo*
7. *Romeo hos Julia före avskedet*
8. *Romeo vid Julias grav*

PAUS 20 min

Béla Bartók: Riddar Blåskäggs borg op. 11 60 min

Paus ca kl. 19.50. Konserten slutar ca kl. 21.20.

Förra delen av konserten sänds i Yle Teema & Fem 10.9 och i repris i Yle TV 1 16.9.
Den senare delen ses i Yle Teema & Fem 17.9 och i repris i Yle TV1 23.9.

SERGEJ PROKOFJEV (1891–1953): SVIT UR BALETTEN ROMEO OCH JULIA

Sergej Prokofjev var tretton år gammal, då han år 1904 började studera pianospel och komposition vid konservatoriet i S:t Petersburg. Det dröjde inte länge förrän musikpubliken lärde känna honom som en enfant terrible, som ifrågasatte allt och introducerade så pass okonventionella drag i sin musik att etablissemangen i det ryska musiklivet hade svårt att smälta dem.

Det var inget under att Prokofjev våren 1918 mycket beredvilligt lämnade Sovjetunionen bakom sig och begav sig till Förenta Staterna. Avfärden påskyndades av den ryska revolutionen som ledde till inbördeskrig i delar av landet och på allt sätt otrygga förhållanden. Största delen av sin tid utanför hemlandet tillbringade han i Paris och på olika håll i Förenta Staterna, och besökte Sovjetunionen bara sporadiskt. Då han 1936 definitivt etablerade sig i hemlandet hade det föregående decenniets konstnärliga nyfikenhet bytts ut mot proletariats terror.

Vid tiden för återflyttningen arbetade Prokofjev på baletten *Romeo och Julia*, som hade beställts av Kirovbaletten. Shakespeares *Romeo och Julia* var i detta skede ett synnerligen lämpligt ämne med tillräckligt många varierande karaktärer, situationer och spänningar som gav Prokofjev tillfälle att utnyttja hela den uttrycksskala som han så gärna odlade.

Prokofjev arrangerade själv tre orkesterviter utgående från baletten *Romeo och Julia*, men på olika håll har man kombinerat satserna relativt fritt och det finns egentligen inget urval som är mera etablerat än de andra. Vid kvällens konsert hör vi just en dylik fri sammanställning.

Sviten inleds med avsnittet *Montague och Capulet*, som ger en kraftfull beskrivning av konflikten mellan släkterna. Därefter kommer satsen *Den unga Julia* som presenterar en så älsklig, svärmisk och spjuveraktig tonårsflicka att man inte kan undgå att bli förtjust i henne. I *Balkongscenen* som infaller mitt i sviten svär Julia och Romeo varandra kärlek. Förhållandet hotas emellertid av Julias grälsjuka kusin Tybalt och situationen får ett blodigt slut, då Romeo dödar Tybalt (efter att denne dödat Mercutio). Romeo sänds i landsflykt och Julia skall giftas bort till greve Paris. Men i följande sats kommer *Fader Lorenzo* med en plan. Julia intar ett "gift" som försätter henne i ett tillstånd som påminner om döden. Och då Julia vaknar i gravvalvet, är det meningen att de båda återförenas och Romeo tar henne med sig.

Planen går i stöpet: uppgiften om skendöden når aldrig Romeo. Då han kommer till gravvalvet, tror han att Julia är död. I sin förtvivlan tar Romeo gift. Då Julia vaknar och förstår vad som skett, tar hon sitt liv med Romeos dolk.

Släkterna inser hur djup tragedin är och beslutar sig för att i fortsättningen leva i sämja. Med detta material är det inget under att just en sådan begåvning som Sergej Prokofjev förmådde skapa en balettmusik som hör till alla tiders mest skakande!

BÉLA BARTÓK (1881–1945): RIDDAR BLÅSKÄGGS BORG

Bartók var 30 år gammal då han år 1911 fullbordade sin opera *Riddar Blåskäggs borg*. Med denna opera deltog han i två operatävlingar, men utan framgång. I den senare tävlingen gick det visst så att juryn som skulle bedöma verket aldrig bekantade sig med det. Operan stoppades nämligen redan av en kommitté som hade som uppgift att uppskatta verkets teatraliska kvaliteter. Den konstaterade att en bara drygt en timme lång opera som skrivits för bara två sångare inte utgör ett tillräckligt intressant drama. Det var ett hårt slag för Bartók. I ett brev till sin hustru skrev han, att han förmodligen aldrig under sin livstid skulle komma att få höra sin opera.

Men lyckan växlar och år 1917 stod den Bartók bi, då baletten *Träprinsen* vid sitt uruppförande togs emot med stor entusiasm. Framgången banade väg också för *Riddar Blåskäggs borg* och i något reviderad form fick operan sitt uruppförande i maj 1918. Med tiden har operan blivit omtyckt och har spelats på många håll i världen. Till framgången bidrar också det faktum att den lämpar sig utmärkt att framföras konsertant.

Operan är indelad i åtta avsnitt. Berättelsens personer är riddaren (bas) samt Judith (sopran), som övergivit sin fästman och sin släkt för att stanna kvar i riddarens borg för att hon älskar honom. I den dystra och mörka borgen fäster sig Judith vid sju låsta dörrar. Hon vill se vad som döljer sig bakom dem.

Blåskägg är ovillig att låta sin nya hustru se vad som finns bakom dörrarna. Motvilligt ger han nyckeln till den första dörren som bakom sig blottar en tortyrkammare. Judith vill också öppna den andra dörren och där finns borgens vapenförråd.

Fastän de tre följande rummen i princip innehåller bara goda saker (en skattkammare, en förunderlig trädgård och ett fönster till riddarens omfattande domäner), känner Judith fasa inför allt detta, eftersom det tycks finnas blod överallt. Hon vill ändå se vad som finns bakom de två sista dörrarna, trots att Blåskägg bönfaller sin hustru att ge avkall på sin nyfikenhet. Bakom den sjätte dörren visar sig en sjö av tårar. Judith gissar redan vad som finns bakom den sista dörren: där finns Blåskäggs tidigare hustrur iklädda krona och mantel. Judith förstår att detta också blir hennes öde. Blåskägg mötte sin första hustru på morgonen, den andra på dagen och den tredje på kvällen. Eftersom han träffade Judith på natten, tillhör alla hans nätter henne. Judith följer de övriga hustrurna in i det sjunde rummet och Blåskäggs natt tar aldrig slut.

Öppnandet av varje dörr får en kraftfull dramatisk innebörd tack vare de tillhörande orkesteravsnitten. Ett motiv bestående av en skriande litet sekund hörs redan i prologen och finns med i alla skeden av operan. Orkestreringen av dörröppnandet är naturligtvis inte slumpmässig utan den musik som hörs är förknippad det som blottas bakom den dörr det gäller. Speciellt verkningsfull är den dörr som öppnar vyer över riddarens domäner, då orkestern stämmer upp ett berusande C-durackord.

Öppnandet av den sista dörren som leder till mötet med riddarens hustru är förknippad med en tragisk arioso för Blåskägg.

Bartóks musik är synnerligen expressiv och i början av operan till stor del dyster – vad annat kan man vänta sig att ett dylikt ämne skall ge upphov till. Speciellt nedstämt är det långsamma avsnitt som beskriver tårarnas sjö. Mot slutet blir musiken klarare. För sångarna är *Riddar Blåskäggs* borg en tung uppgift i synnerhet som den bastanta orkestersatsen ställer höga krav på solisternas kraft och uthållighet.

Osmo Tapio Räihälä (sammandrag)

HANNU LINTU

Hannu Lintu tillträdde som Radions symfoniorkestrets åttonde chefsdirigent i augusti 2013 och han fortsätter härmed sitt mångåriga framgångsrika samarbete med RSO. Under spelåret 2017–2018 dirigerar Lintu 20 konserter i Musikhuset och åker även ut på Europaturné med orkestern.

Före RSO var Hannu Lintu konstnärlig ledare för Tammerforsfilharmonin och chefsdirigent för Helsingborgs Symfoniorkester. Därtill har han varit förste gästdirigent för Irlands nationalorkester. Lintu samarbetar även regelbundet med Kammarorkestern Avanti! och år 2005 var han konstnärlig ledare för Avantis sommarmusik.

Under säsongen 2017-2018 dirigerar Hannu Lintu bland annat Tokyos

stadsorkester, Washington National Symphony Orchestra samt symfoniorkestrarna i Dallas och Detroit. Därtill debuterar han som dirigent för Neapels filharmoniker, Singapores symfoniorkester och Hiroshimas symfoniorkester. Lintu har på sistone även dirigerat Tyska symfoniorkestern i Berlin, symfoniorkestrarna i Luzern och Galicien, Seouls filharmoniker samt orkestrarna i St. Louis, Baltimore och Toronto. Till hans alla senaste viktiga debuter hör gästspelen vid Statsoperan i Stuttgart och radioorkestrarna i Wien och Hamburg.

Hannu Lintu uppträder regelbundet även vid operafestivalen i Nyslott. Där dirigerar han Verdis *Otello* sommaren 2018. Vid Nationaloperan har han dirigerat *Parsifal*, *Carmen*, *Kung Lear*, *Tristan och Isolde* och Tero Saarinsens balett *Kullervo* till Sibelius musik.

VIOLETA URMANA

Den litauiska sopranen Violeta Urmana är berömd för sina tolkningar av den dramatiska tyska och italienska operarepertoaren. Hon gjorde sitt genombrott som Kundry i Wagners *Parsifal* och prinsessan Eboli i Verdis *Don Carlos*. Under de senaste åren har Urmana sjungit bland annat Verdis *Aida*, Puccinis *Tosca* och Wagners *Isolde* och *Sieglinde*.

Violeta Urmana uppträder regelbundet på Metropolitan i New York, Parisoperan, Statsoperan i Wien, La Scala-operan i Milano och ROH i London. Till hennes romansrepertoar hör verk av bland andra Mahler, Berlioz och Richard Strauss.

Violeta Urmana har spelat in på skiva ett stort antal operor: Verdis Trubaduren, Maskeradbalen, Aida och Don Carlos, samt Wagners Parsifal och Mascagnis Cavalleria rusticana. Därtill har hon spelat in Mahlers Das Lied von der Erde och Rückertsånger samt Berlioz' Kleopatras död.

Violeta Urmana har beviljats titeln kammarsångerska i Österrike och Commendatore dell'Ordine della Stella d'Italia i Italien. I Litauen har hon fått hemlandets största utmärkelse: Storfursten Gediminas orden. Därtill har hon beviljats Royal Philharmonic Societys pris i London.

MIKHAIL PETRENKO

Mikhail Petrenko hör till de mest uppskattade bassångarna i världen. Under den kommande säsongen sjunger han titelrollen i Bartóks Riddar Blåskäggs borg i Concertgebouw i Amsterdam, Wagners Valkyrian (Hunding), Rheingold (Fafner) och Götterdämmerung (Hagen) i Genève, Verdis Nabucco (Zaccaria) vid La Scala och Mozarts Don Giovanni (Leporello) vid Statsoperan i Berlin.

Petrenko är född i S:t Petersburg och har studerat vid Rimskij-Korsakov-konservatoriet i professor Minzjilkievs klass. Han har fått pris i Rimskij-Korsakov-tävlingen, Elena Obraztsova-tävlingen och Maria Callas New Verdi Voices-sångtävlingen.

Petrenko uppträder på de stora och betydande konsertestrader och operorna världen runt. Han har sjungit under ledning av bland andra

Valerij Gergijev, Esa-Pekka Salonen, Pierre Boulez, Yannick Nézet-Séguin och Simon Rattle. Förutom Bartók Riddar Blåskägg har Petrenko sjungit Borodins Furst Igor (Vladimir Jaroslavitj) på Metropolitan och Gounods Faust (Mefisto) på Nederländska operan.

Med Berlins filharmoniker under Simon Rattle har Mikhail Petrenko spelat in Rachmaninovs Klockorna för Warner Classic.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppgift är att skapa och främja finländsk musikkultur. Sedan år 2013 är Hannu Lintu orkesterns chefsdirigent. RSO:s tidigare chefsdirigenter är Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Under spelåret 2017–2018 firar RSO sitt 90-årsjubileum. Radioorkestern bestående av tio musiker uppträdde för första gången den 1 september 1927 i en studio vid Alexandersgatan 46 i Helsingfors. Några år senare inledde orkestern sin offentliga konsertverksamhet. På 1960-talet under Paavo Berglunds tid som chefsdirigent utvidgades besättningen till en fulltalig symfoniorkester.

Utöver de stora romantiska och klassiska mästerverken har RSO en hel del nutida musik på sin repertoar och orkestern uruppför årligen ett flertal nya verk som beställts av Yle. Till RSO:s uppgifter

hör att spela in all finländsk orkestermusik med fulla radieringsrättigheter för Yles arkiv. Under spelåret 2017–2018 uppförs sex verk som beställts av Yle. Till säsongplanerna hör även tre operor som uppförs konsertant, en första egen RSO-festival och några av 1900-talets centrala violinkonserter.

RSO har spelat in verk av bl.a. Mahler, Ligeti, Eötvös, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen samt därtill premiärinspelningen av Armas Launis' opera *Aslak Hetta*. Orkesterns inspelningar har fått ett flertal pris av bl.a. BBC Music Magazine, Académie Charles Cros och MIDEM Classical Award. Upptagningen av Sibelius' *Lemminkäinen* och Pohjolas dotter ingick i tidskriften *Gramophones Critic's Choice* i december 2015. Med denna inspelning fick RSO och Hannu Lintu även det inhemska Emmapriset i kategorin Årets klassiska album 2015. Under spelåret 2017–2018 ger RSO ut skivor med verk av Sibelius, Prokofjev, Lindberg och Bartók.

RSO turnerar regelbundet på olika håll i världen. Under säsongen 2017–2018 företar orkestern en Europaturné under ledning av Hannu Lintu. RSO:s radiokanal Yle Radio 1 radierar alla orkesterns konserter. I allmänhet sänds både de inhemska och utländska konserterna direkt. På RSO:s webbsidor (yle.fi/rso) kan man lyssna på konserterna och se dem live med hög upplösning.